

ד"ר דולי לוי ♦ מאיה דלל

שיאי לשון

חוברת תרגול

דכס

פרויקטים חינוכיים בע"מ

ד"ר דולי לוי ♦ מאיה דלל

שיאי לשון חוברת תרגול

© 2016 כל הזכויות שמורות

לרכס פרויקטים חינוכיים בע"מ ולמחברות

Printed in Israel 2016

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט
בכל דרך או אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר, כל חלק שהוא מספר זה.
שימוש מסחרי, מכל סוג שהוא, בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט
אלא ברשות מפורשת בכתב מן המו"ל.

רכס פרויקטים חינוכיים בע"מ

ת"ד 75 אבן יהודה 4050000

טלפון 073-2550000 פקס 073-2550055

כתובתנו באינטרנט: www.reches.co.il

E-mail: main@reches.co.il

עשינו כמיטב יכולתנו לאתר את בעלי הזכויות של כל החומר ממקורות חיצוניים.

אנו מתנצלים על כל השמטה או טעות.

אם יובא הדבר לידיעתנו נפעל לתקנו במהדורות הבאות.

מסת"ב 1-188-558-965-978 ISBN

תוכן עניינים

הבנה והבעה

5	הבנת הנקרא
29	כתיבת מאמר טיעון
59	כתיבת טיעון ארוכת טווח
88	כתיבה ממזגת

תחביר

115	תחביר בשירות הכתיבה
115	נושא, נושא, נושא מורחב, אוגד
117	סוגי משפטים
120	משלימי השם: לוואי, תמורה, פסוקית לוואי ופסוקית תמורה
122	משלימי הפועל: מושא, תיאור, פסוקית מושא, פסוקית תיאור
126	דרכי מסירה
130	משפט פשוט בעל חלק כולל
132	משפט פשוט בעל חלק ייחוד
133	תקינות תחבירית
137	חוקרים את השטח
137	תקינות תחבירית

מערכת הצורות

138	חוקרים את השטח
138	אימות קריאה
138	שוואים
138	הברות
138	דגשים
139	גזרת נל"א וגזרת נל"י/ה
139	תקינות בפועל
139	תצורת השם
141	תשבצים, תשחצים ותפזורות
141	שלמים, מרובעים, חפ"נ, חפ"יצ, נפ"א, נל"א, נל"י/ה
144	שלמים, מרובעים, חפ"נ, חפ"יצ, נפ"א, נל"א, נל"י/ה, נפ"יו
145	שלמים, מרובעים, חפ"נ, חפ"יצ, נפ"א, נל"א, נל"י/ה, נפ"יו, עי"ו
151	תצורת השם

שם המספר

חוקרים את השטח

152

מיליות היחס

חוקרים את השטח

153

הבנה והבעה

הבנת הנקרא

תרגיל 1

קראו את הטקסט שלפניכם ואת הטקסטים הנלווים לו, וענו על השאלות שאחריהם.

לחנך כמו בפינלנד

(אורית חזן, ynet, 16.11.14, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4592334,00.html>)

טקסט נלווה א

חינוך מקצועי בפינלנד

40 אחוזים מבוגרי בית הספר היסודי בפינלנד בוחרים בגיל 16 ללכת לבית ספר תיכון מקצועי, שיכשיר אותם להיות עובדים בעלי כישורי עבודה וידע מקצועי גבוהים ביותר. בתי הספר המקצועיים מציעים תכניות לימוד בתחומים מגוונים: חשמלאות, כבאות, סיעוד ועוד. בתי הספר המקצועיים זוכים לאהדה, משום שההורים לא לוחצים על ילדיהם לבחור במקצועות עיוניים. כמו כן התרבות הפינית מדגישה חיים פשוטים, ונמנעת משימוש בסמלי סטטוס. בפינלנד לא נמצא הבדלים ברמת החיים של רופא או כבאי, ויש ביטחון תעסוקתי לכל שכבות האוכלוסייה. לכן בני הנוער יכולים לבחור במקצוע לעתיד לפי העדפה אישית וכישרון, ולא מתוך רצון להרוויח הרבה כסף ולחיות ברווחה כלכלית.

פסקה א

לפני כחודש חזרתי מביקור בפינלנד. נסעתי לשם כדי ללמוד על מערכת חינוך הנחשבת לאחת הטובות בעולם. הודות למערכת זו ממוקמת פינלנד כיום במקום השלישי במדד כלכלת המידע (knowledge economy) של הבנק העולמי. בשני המקומות הראשונים, ראוי לציין, ממוקמות שכונתיה דנמרק ושוודיה.

10

פסקה ב

המסר המרכזי שלקחתי איתי מאותו ביקור הוא האחריות שמקבלת המדינה על חינוך אזרחיה. תפיסה זו מתממשת בפינלנד במספר דרכים: ראשית, החינוך בפינלנד נגיש לכולם ללא עלות בכל גיל ובכל מסגרת. משמעות הדבר היא שגם חינוך פרטי, לימודים באוניברסיטאות וחינוך למבוגרים בכל גיל אינם כרוכים בתשלום. כל מסגרות החינוך

20

מוצעות חינם על פי חוק המשדר מסר ברור לאזרחים: המדינה לוקחת אחריות על חינוך אזרחיה, ואינה משאירה את החינוך לגופים פרטיים ופילנתרופיים, הנוטים מטבעם להשקיע לא מעט בקמפיינים שיווקיים ובהשקעות פריוקטים נוצצות. בישראל, כדאי להזכיר, פועלות יותר מ-6,000 עמותות העוסקות בחינוך.

פסקה ג 25 בפינלנד, המבצעת את תפקידה

לאורך זמן מתוך תחושת אחריות

ומחויבות לאזרחיה, איש אינו חש צורך

להשיק רפורמות ולצאת בסיסמאות

מלהיבות. למנהיגיה של פינלנד היה

30 ברור כי שינוי בכלל, ושינוי מערכת

החינוך בפרט, אינם תהליכים מידיים,

וכי אין להטיל אותם על שר אחד או

על משרד אחד. ואכן, תהליך העומק

שהחל בפינלנד בשנות ה-70,

35 כאשר מערכת החינוך הפינית פיגרה

אחר מדינות מובילות כמו ארצות

הברית, התבסס על ההכרה בכך

שרק המדינה יכולה לקחת אחריות

על תהליך שינוי ארוך טווח מסוג זה,

40 הדורש שיתוף פעולה נרחב: ממשלה,

משרד החינוך, מוסדות החינוך השונים

והמגזר העסקי. במילים אחרות, שינוי

בסדר גודל כזה אינו יכול להיות

משימתו של שר מסוים המכהן תקופה

45 קצרה. על אחת כמה וכמה אסור

שיוטל על גופים פרטיים, שהפריקטים

שהם משיקים מופסקים לרוב כאשר

הגוף המפעיל אותם בוחר בכך.

פסקה ד שנית, האחריותיות (accountability)

50 שמפגינה פינלנד כמדינה כלפי

אזרחיה היא אחת התכונות של ניהול

אגילי (agile project management).

טקסט נלווה ב

מדברי שר החינוך לשעבר, גדעון סער (אוגוסט

2009): "יש היום שעת רצון בחברה הישראלית,

שנובעת מההכרה בדבר חשיבות החינוך לעתיד

האישי והלאומי ובצורך להירתם להצלחת

מערכת החינוך. אני משוכנע כי יצירת מעגלי

התנדבות אזרחיים סביב מערכת החינוך

והרחבתם יחזקו את המערכת, יעשירו אותה,

ויחנכו להתנדבות ונתינה".

טקסט נלווה ג

הכיתות בישראל הן מהצפופות בעולם המערבי.

מספר התלמידים בכיתה בישראל הוא 26.7

בממוצע, והוא גבוה יחסית לממוצע מספר

התלמידים בכיתה במדינות ה-OECD, העומד

על 20.3. הצפיפות גורמת אי נוחות הן למורים

והן לתלמידים. לעתים אין מקום בכיתה לכיסא

ולשולחן של המורה, וקשה מאוד לתלמידים

לשמור על ריכוז במהלך השיעור.

ממוצע מספר תלמידים בכיתה

ממוצע ב-OECD	ישראל	
21.2	27.6	חינוך יסודי
23.4	29.4	חינוך על יסודי

גישה ניהולית זו, שב-15 השנים האחרונות העמיקה את אחיזתה ברחבי העולם במגוון

ארגונים, תומכת בהכנסת שינויים לארגון ומקדמת ערכים כמו אמון, עבודת צוות, מבנה

55 ארגוני שטוח, הבעת מגוון דעות, זיהוי מוקדם של בעיות וניהול זמן אפקטיבי.

מערכת החינוך בפינלנד מיישמת את כל הערכים האלה. לדוגמה, ילדי פינלנד לומדים

פחות שעות מילדי ישראל, ועדיין משיגים תוצאות טובות יותר בזכות עידוד תהליכי

למידה משמעותיים. כאשר מבינים את התנהלותה של מערכת החינוך בפינלנד, קל

להבין מדוע קל להטמיע שם שיטות עבודה אלה.

פסקה ה

פסקה 1 ס 60 ולבסוף - המבנה הארגוני השטוח

והלא היררכי של מערכת החינוך הפינית בא לידי ביטוי בשוויוניות ביחס לתלמידים ובהעצמת מורים.

החינוך המקצועי בפינלנד - שלא

ס 65 כמו בישראל - מקביל במעמדו

לחינוך הסטנדרטי. עובדה זו

מאפשרת מוביליות אמיתית

המנוגדת ל"הסללה", שעליה

קובלים רבים ממתנגדי החינוך

ס 70 המקצועי בישראל. ובאשר למורים

ולהעצמתם: המורים בפינלנד

אמנם מקבלים קווים מנחים ליישום

תוכניות לימודים, אך גם חופש

פעולה מלא, ללא מנגנון פיקוח. כך

ס 75 פועלים המורים על פי שיקול דעתם

וניסיונם המקצועי, באופן שיתאים

לתלמידיהם בצורה הטובה ביותר.

פסקה 5 ראוי לבחון את יישומה של גישה

דומה בישראל. עלינו להפנים את

ס 80 העובדה כי מערכת החינוך שלנו

היא משאב אסטרטגי, שקריסתו

תסכן את עתידה של המדינה. מבנה

ארגוני שטוח, שייתן מרחב ממשי להתפתחותם האישית של התלמידים והתלמידות,

כמו גם למיצוי יכולותיהם של המורים והמורות, עשוי להעניק למדינת ישראל מערכת

ס 85 חינוך שהאזרחיה ראויים לה.

טקסט נלווה ד

תגובה בבלוג אישי

כל הזמן משווים את ישראל לפינלנד, אבל רק

מדברים ולא עושים דבר. בפינלנד רק מחצית

מהתלמידים ממשיכים את לימודים לקראת

לימודים אקדמיים, כי המדינה משקיעה משאבים

גם בחינוך המקצועי. בישראל, לעומת זאת,

כולם במרוץ לתעודת הבגרות, והחינוך המקצועי

נמחק כמעט לגמרי. כאילו כולם יכולים להיות

מהנדסים, עורכי דין ורופאים.

ישראל בוחרת לדבר על פינלנד, אך רחוקה

מביצוע של הרפורמות והשינויים שהובילו את

מערכת החינוך בפינלנד להצלחה. ישראל

מוותרת לאט לאט על ניהול מערכת החינוך,

ומעדיפה להעביר אותה לידיים פרטיות אף על

פי שכל מערכות החינוך הטובות (פינלנד, קנדה

וסינגפור) הן בבעלות המדינה ובניהולה. האם

כדי לחנך את ילדינו עלינו לעבור לגור בפינלנד?

אנחנו צריכים לוותר על מדינת ישראל? או אולי

כדאי שנסגור את משרד החינוך?

ארגוני שטוח, שייתן מרחב ממשי להתפתחותם האישית של התלמידים והתלמידות,

כמו גם למיצוי יכולותיהם של המורים והמורות, עשוי להעניק למדינת ישראל מערכת

ס 85 חינוך שהאזרחיה ראויים לה.

שאלות

1. א. מהי המדיניות המקובלת בפינלנד בנוגע לאחריות המדינה למערכת החינוך?

ב. הסבירו כיצד מדיניות זו ממומשת בפינלנד.

ג. ציינו באיזה מבין הטקסטים הנלווים לטקסט מובעת טענה התומכת במדיניות המקובלת בפינלנד בנוגע לאחריות המדינה למערכת החינוך. בססו את תשובתכם על הוכחה (מילים, צירופים ומשפטים) מהטקסט הנלווה.

2. א. כתבו משפט אחד המשווה בין הפעילות ההתנדבותית בתחום החינוך בפינלנד לבין הפעילות ההתנדבותית בתחום החינוך בישראל.

ב. קראו את טקסט נלווה ב לטקסט, וכתבו כיצד היו מגיבים נציגי מערכת החינוך בפינלנד לדברי שר החינוך לשעבר. נמקו את דבריכם.

3. א. מה הקשר בין הטקסט לבין טקסט נלווה א? הקיפו את התשובה הנכונה.

(1) טקסט נלווה א מחזק את הנאמר בטקסט.

(2) טקסט נלווה א מפרט את הנאמר בטקסט.

(3) טקסט נלווה א מנותק מן הנאמר בטקסט.

(4) טקסט נלווה א מגיב לנאמר בטקסט.

ב. נמקו את בחירתכם.

4. בטקסט נלווה ג מוצגת השוואה בין מספר התלמידים בכיתה בישראל לבין מספר התלמידים בכיתה במדינות ה-OECD בשתי דרכים: במלל ובטבלה.

א. איזו מבין שתי הדרכים להצגת המידע מסבירה לכם בצורה הטובה ביותר את ההשוואה? נמקו.

ב. נסחו שאלה שאפשר לענות עליה רק על סמך המידע המוצג בטבלה.

ג. כתבו שאלה שאפשר לענות עליה רק על סמך המידע המוצג בפסקה.

5. טקסט נלווה ד מסתיים באמצעים רטוריים.
מהם שני האמצעים הרטוריים? הסבירו את תרומתם לטקסט.

6. מדינת ישראל החליטה להנהיג שינוי משמעותי במערכת החינוך במדינה. לשם כך שוקלים בממשלה לבטל את משרת "שר החינוך", ולהקים גוף בחסות המדינה שיוביל שיתוף פעולה נרחב בין הממשלה, משרד החינוך, מוסדות החינוך השונים והמגזר העסקי.
כדי ליישם את השינוי הוחלט להביא את הנושא להצבעה בכנסת. אילו הייתם חברי כנסת, כיצד הייתם מצביעים, בעד ההצעה או נגדה?

7. א. לפניכם משפט מפסקה ב של הטקסט.
"המדינה לוקחת אחריות על חינוך אזרחיה, ואינה משאירה את החינוך לגופים פרטיים ופילנתרופיים".
לפניכם רשימת מילים. הקיפו את המילים שמשמעותן מבטאת את משמעות המילה "פילנתרופ".
מפותח, נדיב, טוב לב, ציבורי, מוסרי, רב חסד, אוהב, עשיר.
ב. לפניכם משפט מפסקה ה של הטקסט.
"כאשר מבינים את התנהלותה של מערכת החינוך בפינלנד, קל להבין מדוע קל להטמיע שם שיטות עבודה אלה".
לפניכם רשימת מילים. הקיפו את המילים שיכולות להמיר את המילה "להטמיע" במשפט זה ולשמור על משמעות המשפט.
להטמין, לשלב, לחדש, להפנים, למזג, לקבל, להפיץ.

קראו את הטקסט שלפניכם, וענו על השאלות שאחריו.

האם מחסור במזון ימוטט את האנושות?

(מעובד מסיינטיפיק אמריקן ישראל <http://www.sciam.co.il> / גיליון אוגוסט-ספטמבר 2009, בהוצאת "אורט ישראל")

TANZANIA Geita, artisanal gold mining in Mgusu, where about 4000 people mine, crush and wash under hazardous conditions

Joerg Boethling / Alamy / Visualphotos ©

הסכנה הגדולה ביותר שנשקפת ליציבות העולם היא האפשרות שמשבר מזון במדינות עניות, הנגרם בשל תנאי הסביבה ההולכים ומידרדרים, יביא לנפילת ממשלות

פסקה א אחד הדברים שאנשים מתקשים בו יותר מכול, הוא לחזות שינויים פתאומיים ולהיערך להם. בדרך כלל אנחנו משערים את הבאות על פי מגמות שהיו בעבר. פעמים רבות הגישה הזאת פועלת היטב. אבל לפעמים היא נכשלת כישלון חרוץ, ואנשים סופגים מהלומות שלא ציפו להן, כדוגמת המשבר הכלכלי הנוכחי.

פסקה ב לרובנו הרעיון שהתרבות האנושית תתפורר בוודאי נראה מגוחך. מי מאיתנו לא יתקשה להעלות ברצינות על הדעת סטייה כה שלמה ומוחלטת מן ההתנהלות הצפויה לכאורה של חיינו הרגילים? אילו ראיות יוכלו לגרום לנו לשעות לאזהרה חמורה כל כך, ואיך עלינו להגיב לה?

פסקה ג שנים רבות חקרתי מגמות עולמיות בחקלאות, באוכלוסייה, בסביבה ובכלכלה, ואת יחסי הגומלין ביניהן. השפעתן המשולבת של המגמות האלה והמתחים הפוליטיים שהן מעוררות

15 מביאים לקריסה של ממשלות ומערכות חברתיות. והנה, גם אני התנגדתי לרעיון שמצוקת מזון תפיל לא רק ממשלות יחידות כי אם את הציוויליזציה בעולם כולו. אבל איני יכול עוד להתעלם מן הסיכון הזה. בשל הפגעים הסביבתיים המאיימים על כלכלת המזון העולמית, בעיקר ירידת מפלס מי התהום, סחיפת קרקע ועלייה בטמפרטורות, ואוזלת ידנו בטיפול בהן, אני נאלץ להסיק שהתמוטטות כזאת אפשרית.

פסקה ד 15 מדינה כושלת כאשר ממשלתה אינה יכולה לספק ביטחון אישי, ולהבטיח תזונה ושירותי רווחה בסיסיים כגון חינוך ובריאות. רבות מהן מאבדות את השליטה בחלק משטחן או בכולן. כשממשלה מאבדת את המונופול על השימוש בכוח, החוק והסדר מתחילים להתפורר. יש נקודת זמן שלאחריה השהות במדינה נעשית מסוכנת כל כך, עד שמגישי סיוע הומניטרי כבר אינם מוגנים בה, ותכניות הסיוע מופסקות. בסומליה ובאפגניסטן **25** הרעת המצב כבר מאיימת על תכניות כאלה.

פסקה ה

מדינות כושלות הן בגדר דאגה בינלאומית, משום שהן מקור לטרור, לסמים, לנשק ולפליטים, והן מאיימות על היציבות הפוליטית בכל מקום. סומליה, הראשונה ברשימת המדינות הכושלות ב-2008, נעשתה בסיס לשודדי ים. עיראק, החמישית ברשימה, היא חממה לאימון טרוריסטים. אפגניסטן, מספר שבע, היא ספקית ההרואין הגדולה בעולם.

30

פסקה ו

העלייה האחרונה במחירי הדגנים בעולם נובעת ממגמות שינוי עולמיות, לכן קטן הסיכוי שהמחירים יירדו, אם לא יתהפכו המגמות עצמן. מצד הביקוש, המגמות הן התווספות מתמדת של מיליון נפש בשנה, גידול הדגן בארצות הברית והסבת חלק נכבד ממנו לייצור אתנול כדלק. הפוטנציאל להגברת הצריכה בקרב בעלי הכנסה נמוכה עצום. אבל הפוטנציאל הזה מתגמד, לנוכח הביקוש שאינו יודע שובע לדלק מכוניות על בסיס תבואה. רבע מיבול הדגנים בארצות הברית השנה ישמש לייצור דלק למכוניות.

35

פסקה ז

בגלל המיזוג שנעשה בשנים האחרונות בין משק המזון למשק האנרגיה, אם דגן למאכל שווה פחות מדגן לאנרגיה, ינתב אותו השוק לכלכלת האנרגיה. הביקוש הכפול הזה מביא לתחרות קשה על היצע הדגן בין אנשים ובין מכוניות, ולבעיה מדינית ומוסרית חמורה מאין כמוה. ארצות הברית, בניסיון מוטעה לצמצם את התלות בנפט ממדינות אחרות על ידי החלפתו בדלקים העשויים מדגנים, מובילה לערעור הבטחת המזון בעולם בהיקף חסר תקדים.

40

פסקה ח

ומה באשר להיצע? שלוש המגמות הסביבתיות: המחסור במים מתוקים, אובדן הקרקע העילית ועליית הטמפרטורות בשל ההתחממות הגלובלית, מקשות עוד ועוד את הגדלת היצע הדגן העולמי במהירות שדי בה להדביק את הביקוש. מבין השלוש, התפשטות המחסור במים היא המגמה המאיימת באופן המידי ביותר. האתגר הגדול כאן הוא ההשקיה, שמכלה 70 אחוזים מן המים המתוקים הנצרכים בעולם. במיליוני בארות במדינות רבות שואבים כעת מים ממאגרים תת-קרקעיים מהר מכפי שמי הגשמים מחדשים אותם. התוצאה היא ירידה במפלס מי התהום במדינות שמחצית אוכלוסיית העולם מתגוררת בהן, ובהן שלוש יצרניות הדגן הגדולות: סין, הודו וארצות הברית.

45

50

פסקה ט

היקף המגמה המדאיגה השנייה, אובדן הקרקע העילית, מבהיל אף הוא. קרקע עילית נסחפת מהר מכפי שאדמה חדשה נוצרת בערך בשליש מן האדמות החקלאיות בעולם. השכבה הדקה הזאת, ובה חומרים מזינים החיוניים לצמחים, נוצרה במשך זמן ארוך, אבל עומקה בדרך כלל כ-15 סנטימטרים בלבד. שחיקתה ברוח ובמים החריבה תרבויות קדומות. האיום השלישי על הבטחת המזון, ואולי המשפיע שבהם, הוא עליית הטמפרטורה של פני הקרקע. זו עלולה להשפיע על היבולים בכל מקום. במדינות רבות מגדלים תבואה בחום מיטבי או כמעט מיטבי, לכן אפילו עלייה קטנה בטמפרטורות בעונת הגידול עלולה לגרוע מן היבול.

55

- פסקה י 60** כשהבטחת המזון בעולם מתערערת, נכנסת לתמונה מדיניות הבטחת מזון מסוכנת: מדינות הפועלות לבדן מתוך דאגה אך ורק לעניין תוך החמרה, הלכה למעשה, של צרת הרבים. המגמה הזאת החלה ב-2007, כשיצואניות חיטה גדולות כמו רוסיה וארגנטינה הגבילו את היצוא או אסרו עליו, בניסיון להגדיל את היצע המזון המקומי, ולהוריד את מחירי המזון אצלן. וייטנאם, יצואנית האורז השנייה בעולם אחרי תאילנד, אסרה את היצוא במשך כמה חודשים מאותה סיבה. אפשר שצעדים כאלה מרגיעים את תושבי היצואניות, אבל הם יוצרים בהלה בקרב המדינות המייבאות, שנאלצות לסמוך אז על שארית הדגן הזמין ליצוא בעולם.
- פסקה יא 65** על אף אמצעי הנגד הזמניים האלה, מחירי המזון המאמירים והרעב המתפשט בעולם מתחילים לפורר את הסדר החברתי במדינות רבות אחרות. בכמה מחוזות בתאילנד פשיטות של "בוזזי אורז" מאלצות את הכפריים לשמור על שדות האורז שלהם בלילות ברובים טעונים. בפקיסטן חייל חמוש מלווה כל משאית המובילה דגן. במחצית הראשונה של 2008 נחטפו 83 משאיות עמוסות דגנים בסודן, בדרכן למחנות הסיוע בדרכן.
- פסקה יב 70** אין מדינה המחוסנת מפני השפעותיו של צמצום היצע המזון, אפילו לא ארצות הברית, מעצמת התבואה העולמית. אם תבקש סין כמויות גדולות של דגן בשוק העולמי, כפי שביקשה באחרונה לקנות פולי סויה, יהיה עליה לקנות מארצות הברית. אז יצטרכו הצרכנים האמריקאים להתחרות על יבול הדגן בארצם מול 1.3 מיליארד צרכנים סינים, שהכנסתם הולכת וגדלה במהירות, תרחיש בלהות אמיתי.
- פסקה יג 80** מאחר שהמחסור העולמי במזון היום הוא פועל יוצא של מגמות סביבתיות, אין ברירה אלא להפוך אותן על פיהן. לשם כך נדרשים אמצעים תובעניים במידה יוצאת דופן, מעבר כביר מהתנהלות של "עסקים כרגיל", שאותה אנו מכנים ב"מכון מדיניות כדור הארץ" תכנית א, לתכנית להצלת האנושות או תכנית ב, הכוללת ארבעה מרכיבים: מאמץ גדול להפחתת פליטת הפחמן ב-80 אחוז, ייצוב אוכלוסיית העולם על שמונה מיליארד עד 2040, מיגור העוני ושיקום של היערות, האדמות והאקוויפרים.
- פסקה יד 85** ארבעת היעדים שלנו, הקשורים זה בזה, אינם בבחינת חידוש. דנים בהם לחוד זה שנים. ואכן הקמנו מוסדות רבים לשם חתירה אל כמה מהם, כמו הבנק העולמי, שנועד לצמצם את העוני. והתקדמנו לא מעט בכמה מקומות בעולם, לפחות באחד מאותם יעדים: הפצת שירותי תכנון ילודה והקטנת המשפחות הנובעת ממנה, שמביאה לייצוב האוכלוסין.
- פסקה טו 90** האתגר שלפנינו הוא לא רק ביישום תכנית ב, אלא גם ביישום מהיר שלה. העולם מצוי במרוץ בין נקודות הכרעה פוליטיות לטבעיות. הנוכל לסגור תחנות כוח שורפות פחם מבעוד מועד, כדי שמעטה הקרח של גרנלנד לא יחליק לים ויצף את חופינו? האם נוכל להפחית את פליטת הפחמן די מהר, כדי להציל את הקרחונים שבהרי אסיה שמימיהם מזינים בעונה היבשה את הנהרות הגדולים של הודו וסין, ובכך מקיימים מאות מיליוני בני אדם? הנוכל לייצב את גודל האוכלוסייה לפני שיוכרעו מדינות כמו הודו, פקיסטן ותימן, בשל מחסור במי השקיה לגידוליהן החקלאיים?

פסקה 56 95 קשה להפריז בבהילות של הצרה המתרגשת עלינו. כל יום חשוב. לרוע המזל, איננו יודעים כמה זמן נוכל להאיר את ערינו בפחם, לדוגמה, בטרם יהיה מאוחר מדי להציל את מעטה הקרח של גרנלנד. הטבע מכתוב את המועדים, הוא המופקד על הזמנים. אבל אנחנו בני האדם איננו רואים את השעון.

כדי להעשיר את ידיעותיכם בנושא צפו בסרטון הבא:

www.youtube.com/watch?v=75lkbXZ2gs

שאלות

1. א. מה השינוי הפתאומי שממנו כותב הטקסט חושש?

ב. האם מדובר בחשש חדש לחוקרים או בחשש מוכר? בססו את תשובתכם על הטקסט.

ג. ציינו על סמך הטקסט, סיבה אחת לחששו של כותב הטקסט.

2. בפסקה ג מוצגים שני רעיונות בקשר של ניגוד.

א. ציינו את הרעיונות המנוגדים.

ב. ציינו את מילת הקישור המביעה את הקשר הלוגי ניגוד.

3. מדוע בפסקה ד כותב הטקסט מזכיר את סומליה ואת אפגניסטן?

4. לפניכם תמצית של ידיעה שהתפרסמה בעיתון כלכלי בארצות הברית. קראו אותה, וענו על השאלות שאחריה.

הביקוש לחיטה מצד יצרני המזון ומצד מנהלי משק האנרגיה גדל בהתמדה, לכן עלה מחיר החיטה בשבוע האחרון ב-5.2 אחוזים, ומתחילת השנה עלה מחיר החיטה עלייה תלולה של 78 אחוזים. עקב כך הכלכלנים צופים שחקלאים בכל רחבי העולם יגדילו את שטחי גידול החיטה. מבחינה כלכלית כדאי ומשתלם לחקלאי לגדל חיטה, משום שמחירה גבוהים, והעלות של ההשקיה והדישון נמוכה בהשוואה לגידולים אחרים.

א. על פי תמצית הידיעה, מה הגורם לעליית מחיר החיטה?

ב. על פי תמצית הידיעה, מהם שני הגורמים לעלייה בביקוש לחיטה?

ג. האם כותב הטקסט לסטר ר' בראון מסכים כי שני אלה הם הגורמים לעלייה במחירי החיטה? בססו את תשובתכם על הטקסט.

ד. על פי הטקסט, מה הקשר בין מחיר הדגנים לבין החשש שהתרבות האנושית תתפורר, והציוויליזציה תמוטט?

5. פסקה טו בטקסט נפתחת במשפט: "האתגר שלפנינו הוא לא רק ביישום תכנית ב, אלא גם ביישום מהיר שלה".

א. מהי תכנית א, ובמה היא נבדלת מתכנית ב?

ב. האם לדעתכם כותב הטקסט צודק באמרו כי עלינו ליישם במהירות את תכנית ב, או שמא עלינו להמשיך לדבוק בתכנית א? נמקו את תשובתכם.

6. א. "מצוקת מזון תפיל לא רק ממשלות יחידות כי אם את הציוויליזציה בעולם כולו" (פסקה ג).

מה משמעות המילה "ציוויליזציה"? הקיפו את התשובה הנכונה.

(1) ארגון

(2) תרבות

(3) אנושיות

(4) העולם המערבי

ב. "מאחר שהמחסור העולמי במזון היום הוא פועל יוצא של מגמות סביבתיות, אין ברירה אלא

להפוך אותן על פיהן" (פסקה יג).

מה פירוש הצירוף "פועל יוצא"? הקיפו את התשובה הנכונה.

(1) השפעה

(2) גורם

(3) תוצאה

(4) השלכה

ג. "מאחר שהמחסור העולמי במזון היום הוא פועל יוצא של מגמות סביבתיות, אין ברירה אלא

להפוך אותן על פיהן" (פסקה יג).

מה פירוש הביטוי "להפוך אותן על פיהן"?

(1) לשנות אותן

(2) להתנגד להן

(3) להפריך אותן

(4) לקבל אותן

תרגיל 3

קראו את הטקסט שלפניכם, וענו על השאלות שאחריו.

זכויות בני נוער בעבודה

(מתוך אתר המרשתת של הסתדרות הנוער העובד והלומד)

(<http://www.minimum.org.il/maagal/9/page/zchuyot>)

פסקה א

אם נכנסת לעמוד זה אתה לא לבד! ככל הנראה אתה אחד מ-200,000 בני נוער העובדים לפרנסתם. כל אחד יוצא לעבודה מסיבותיו הוא. יש מי שמעוניין להגדיל את דמי הכיס שלו, יש מי שסתם רוצה להיות יותר עצמאי, יש מי שצריך לעזור בפרנסת משפחתו. ויש (לפחות) דבר אחד המשותף בין כולם.

פסקה ב 5 למרות שבמדינת ישראל קיימים חוקים שתפקידם להגן על בני הנוער מניצול במקומות העבודה, למרבה הצער חלק מן המעסיקים אינו מקפיד על הזכויות של בני הנוער העובדים. "הסתדרות הנוער העובד והלומד" היא הגוף היחיד בישראל המהווה "גב" לבני הנוער העובדים. עשרות מזכירי האיגוד המקצועי לנוער ערוכים לסייע לכם, בני הנוער היוצאים לעבודה. כאן תוכלו למצוא שורה של כללים, עצות וחוקים שיסייעו לכם להימנע מכך שינצלו אתכם בעבודה. **10**

פסקה ג 15 **רישום הימים והשעות**

- רשמו את הימים ואת השעות בהם אתם עובדים, בנפרד, אצלכם. אל תסמכו על המעסיק בעניין הזה.
- קנו מחברת קטנה ורשמו בה בכל יום עבודה את התאריך, את שעת ההתחלה, את שעת הסיום וכמה זמן הפסקה קיבלתם. **15**
- נשמח לשלוח אליכם כרטיס רישום - התקשרו לתא קולי *1121.
- אם המעסיק שלכם הוא אדם הוגן, הוא ישמח בסוף כל יום עבודה לחתום לכם ולאשר יחד איתכם את הרישום שלכם.
- תוכלו להשתמש במערכת "הכספומטר" שלנו כדי לחשב את השכר שמגיע לכם.

פסקה ד 20 **חוק הודעה לעובד**

מטרתו של "חוק הודעה לעובד" היא להבהיר לכם את הזכויות והחובות שלכם. תוך שבוע מתחילת העבודה (או חודש אם עברתם את גיל 18) מוטלת על כל אחד מכם החובה למסור נייר ובו פירוט: זהות המעביד, תאריך תחילת העבודה, משך תקופת העבודה, עיקרי התפקיד שלכם, פרטים על אודות המונה הישיר שלכם, גובה השכר לשעה, משך יום העבודה ושבוע העבודה, ופרטים נוספים שיסייעו לכם לדעת טוב יותר מה מצופה מכם במהלך תקופת העבודה. אם מעסיק לא מוסר הודעה לעובד - מותר לתבוע אותו עד סכום של 15,000 ש"ח.

פסקה ה 30 **"תקופת התלמדות" או "תקופת ניסיון"**

אף על פי שחלק מן המעסיקים יגידו לכם אחרת. אסור להעסיק עובדים בכלל ובני נוער בפרט ל"תקופת התלמדות" או "תקופת ניסיון" ללא תשלום. יש לשלם שכר עבור כל שעת עבודה החל מהשעה הראשונה.

פסקה ו 35 **ימי הכנה ושיבות עבודה**

ימי הכנה ושיבות עבודה הם חלק בלתי נפרד מהעבודה, לכן על כל שעה של "יום הכנה", "השתלמות" או "שיבת עבודה" צריך לשלם לכם. לרבות השתלמויות והכנות לקראת קייטנות.